

USA: Et land, der sletter sine ord

Med en eksploderende censur mister amerikanske borgere retten til at læse, tale og vide. Senest er selve debatten om censur også ramt af censur.

Anne Franks Dagbog, Tjenerindens fortælling af Margaret Atwood, Harry Potter og Gender Queer af Maia Kobabe. Det er bøger, som i stor stil er blevet fjernet fra bibliotekernes hylder i USA. Antallet af censurerede bøger stiger kraftigt i disse år, og samtidig bliver ord om blandt andet inklusion og etnicitet systematisk fjernet fra offentlige dokumenter og hjemmesider. Senest har censuren nået nye højder, hvor også debatten om censur bliver forbudt. Det sker på trods af, at den amerikanske forfatning indeholder fri ytringsfrihed.

I seks år var en grafisk udgave af Anne Franks Dagbog[AT3.1] frit tilgængelig på skoler og biblioteker over hele USA. Men i 2023 blev den fjernet mange steder i Texas og Florida, fordi den indeholdt passager om Anne Franks spirende seksualitet. Det er passager, som man bevidst udelod i førsteudgaven fra 1947, men som fonden, der administrerer ophavsretten, siden har godkendt som en del af værket.

Harry Potter har i mange år været blandt de mest omstridte børnebøger i USA. Skoler over hele landet har fjernet bøgerne, og i 2001 brændte en menighed i staten New Mexico 500 Harry Potter-bøger af foran deres kirke, fordi de ifølge menigheden var "et pragteksempel på satans bedrageri". Samme skæbne er overgået romaner af 86-årige Margaret Atwood. Hendes mest kendte roman, Tjenerindens fortælling, er blevet brændt på bål i USA. Romanen indeholder voldtægtsscener og religiøs fundamentalisme og fungerer som en indirekte kritik af det abortforbud, der i dag findes i mange amerikanske stater. I protest mod forbuddene skabte Atwood i 2022 en brandsikker udgave af romanen i aluminium, som hun på YouTube forgæves forsøgte at sætte ild til.

41 skoledistrikter, som også omfatter ungdomsuddannelser, over hele USA har fjernet Gender Queer af Maia Kobabe. Det gør bogen til en af de hyppigst bortcensurerede titler i de senere år. [AT4.1] Kobabe har selv fortalt, hvordan de som ung savnede en bog om at være non-binær, og de netop derfor skabte denne prisvindende tegneserie.

Midt i denne udvikling er der opstået et paradoks: Censuren har født sin egen litteratur. [AT5.1] En helt ny børnelitterær genre er de senere år blomstret op i USA. Det er romaner om bøger, der bliver censureret væk. "The messages of hope are universal," skrev Publishers Weekly, da ungdomsromanen Banned Book Club af Kim Hyun Sook udkom i 2020. Siden har amerikanske forlag udgivet en række bøger om handlekraftige børn, der kæmper for ytringsfriheden ved at oprette hemmelige biblioteker med bøger, som de voksne har forbudt. Om børn, der opdager, at ord er streget ud af deres yndlingsbøger. Eller om gymnasieelever, der ser hundredvis af bøger fra skolebiblioteket blive stemplet som 'uanstændige'. Disse bøger om censur bliver ikke overraskende også selv fjernet fra hylderne.

Censuren begrænser sig imidlertid ikke til skole- og folkebiblioteker. I april 2025 besluttede forsvarsminister Pete Hegseth, at alle bøger om diversitet, lighed og inklusion skulle fjernes fra biblioteket på US Naval Academy, der svarer til Søværnets Officersskole. Med ét snuptag forsvandt knap 400 titler fra hylderne. Blandt dem var ungdomsromanen *The Hate You Give* af Angie Thomas, der med udgangspunkt i politimordet på George Floyd skildrer racediskrimination og politivold, samt Maia Kobabes *Gender Queer*. Også den svenske journalist Jenny Nordbergs fagbog *De forklædte piger* fra Kabul blev kasseret. Bogen beskriver, hvordan afghanske forældre under det første talibanstyre klippede deres døtres hår kort og klædte dem i drengetøj for at give dem adgang til uddannelse. Den amerikanske administration mente, at bogen fremmede transvestisme.

Ifølge den amerikanske biblioteksorganisation ALA [AT8.1] stammer størstedelen af forsøgene på bogcensur fra organiserede bevægelser. Pressionsgrupper og offentlige myndigheder, herunder valgte politikere, stod bag 72 procent af kravene om censur i skole- og folkebiblioteker. Forældre tegnede sig for 16 procent, mens 5 procent kom fra individuelle biblioteksbrugere. De 120 titler, der oftest blev mål for censur i 2024, optræder alle på partipolitiske bogvurderingssider, der stiller færdige værktøjer til rådighed for aktivister, som vil kræve censur.

En af de stærkeste pressionsgrupper kalder sig Moms for Liberty [AT9.1]. Gruppen opstod i Florida i 2021 i protest mod ansigtsmasker under covid-19 og findes i dag i alle amerikanske stater. Sidste år holdt den også sit indtog i Italien og Storbritannien. Moms for Liberty er i USA en højreradikal gruppe med tætte forbindelser til det republikanske parti. Gruppen fokuserer i dag især på skolernes læsepensum og bibliotekernes indkøb. Gruppens medlemmer afbryder jævnligt skolebestyrelsesmøder for at kritisere bøger, der behandler USA's racehistorie [AT10.1], som de betegner som 'kritisk race teori'. På samme måde fordømmer gruppen bøger, der udforsker kønsidentitet eller taler for accept af LGBTQ+. Bibliotekarere, lærere og forældre, der forsvarer disse materialer, bliver chikaneret og stemplet som 'groomere' eller 'pædofil-sympatisører'. I den dramatiske dokumentarfilm *The Librarians* fra 2025, skildres Moms for Liberty og publikum ser, hvordan gruppemedlemmerne truer og chikanerer bibliotekarere i Florida, Texas og New Jersey. Filmen har modtaget flere priser, og Dansk PEN arbejder på at få den vist i Danmark.

Moms for Liberty har nu også juridisk rygdækning. I 2025 indførte præsident Trump to love, der i strid med forfatningen medførte officiel censur i amerikanske skoler og biblioteker [AT11.1]: et stop for hvad han kalder 'radikal indoktrinering i folkeskoler og gymnasier' [AT12.1] samt 'forsvar af kvinder mod ekstrem kønsideologi'.

Censur på bibliotekerne er voldsomt stigende. Igennem 2010'erne blev der årligt fjernet [AT6.1] omkring 3.000 bøger fra amerikanske biblioteker. I 2023–2024 steg tallet til 10.000.

Den politiske indblanding stopper ikke ved bøgernes indhold. I maj 2025 fyrede Donald Trump chefen for Kongressens Bibliotek, Carla Hayden, med øjeblikkelig virkning. [AT7.1] Hayden, der blev udnævnt i 2016 under præsident Barack Obama, var den første kvinde og den første sorte leder af en af verdens største bogsamlinger. Hendes kæpheste var øget digitalisering samt bedre adgang til litteratur for børn, minoriteter og borgere uden for storbyerne. Fyringen skete et år før hendes

embedsperiode udløb og efter pres fra den konservative lobbygruppe American Accountability Foundation, som anklagede hende for at være woke og anti-Trump.

Trump-administrationen har også haft held med at [AT14.1] diktere, hvilke ord der ikke må indgå i statslige dokumenter og på offentlige hjemmesider. Myndigheder har inden for det sidste år beordret bestemte ord fjernet, krævet materialer kasseret eller markeret indhold til særlig gennemgang. I andre tilfælde har føderale myndigheder brugt nøgleord til at markere materiale til yderligere gennemgang eller bedt medarbejdere om at begrænse eller undgå brugen af dem. Organisationer PEN America offentliggjorde i marts 2025 en liste med over 250 ord, der ikke længere [AT15.1] var acceptable. Ikke overraskende var 'Den Mexicanske Golf' på listen, men også ord som 'abort', 'Native American' og 'kvinder' skulle fjernes eller gennemgås af de føderale myndigheder. Emner som mangfoldighed, lighed, inklusion, klimaforandringer og vacciner bliver nu gået igennem med tættekam.

[AT16.1] En tekst fra det amerikanske udenrigsministeriums afdeling for miljøpolitik lød inden censuren således: 'Klimakrisen kender ingen grænser, og både udfordringen og løsningerne spænder fra lokalt til globalt niveau. Derfor er internationalt samarbejde og koordination gennem forhandlinger og implementering af internationale aftaler afgørende. Forhandlingsteamet repræsenterer USA i forhandlingerne under Parisaftalen og De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer...'

Efter at censuren havde været forbi, var teksten barberet ned til: 'Forhandlingsteamet repræsenterer USA i forhandlingerne med De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer...'

I december 2025 var PEN Americas liste udvidet til 350 ord og omfattede nu også 'sikkert drikkevand' og 'Cancer Moonshot'. Det sidste henviser til et ambitiøst sundhedsprogram, der skulle halvere kræftdødeligheden. Ifølge PEN America skulle begrebet formentlig fjernes, fordi programmet blev iværksat under Barack Obama og videreført af Joe Biden.

Præsident Trump gik selv forrest. I januar 2025 fastslog han, at der kun findes to køn: mand og kvinde og krævede, at der skulle indføres en 'biologisk sandhed' i al forskning. Det betød, at videnskabelige artikler fra Centers for Disease Control and Prevention, som svarer til vores sundhedsstyrelse, skulle renses for ord som 'transkønnet', 'ikke-binær' og 'transseksuel' [AT17.1]. Også formuleringer med 'køn' og 'gravid kvinde' skulle ændres. Der er ufrivilligt komiske eksempler imellem: Et foto af et bombefly fra Anden Verdenskrig blev fjernet fra Forsvarsministeriets database, fordi flyet hed Enola Gay. Det var opkaldt efter pilotens mor. Ifølge det videnskabelige tidsskrift Nature [AT18.1] XXXXXX Her mangler AT artiklen!

Hvis ikke forskerne eller de offentlige institutioner efterkommer censuren, kan det medføre, at forskningsbevillinger eller andre aftaler med den føderale regering bliver annulleret.

I dette klima har kampen for at bevare viden fået ny betydning. I 1996 startede en entusiastisk, amerikansk bibliotekar Brewster Kahle Internet Archive. Det er et nonprofit-foretagende med tidligere versioner af over 361 millioner hjemmesider [AT19.1]. Kort efter at præsident Trump

Kommenterede [AT1]: Kilde:
<https://www.nytimes.com/interactive/2025/03/07/us/trump-federal-agencies-websites-words-dei.html?searchResultPosition=10>

overtog præsidentposten i 2016, valgte Kahle at oprette en backup af arkivet i Canada. Det var godt tænkt for i en tid, hvor reel fakta er til diskussion, og hvor et væld af amerikanske tekster om race, køn, miljø og seksualitet er blevet slettet, kan eftertiden alligevel finde den oprindelige information via Internet Archive. "Vores nuværende økosystem for information skaber en befolkning, der er fuldstændig gak i låget," sagde Kahle i Politiken i 2025. Siden Donald Trump i sin anden præsidentperiode har intensiveret klapjagten på DEI (Diversity, Equity & Inclusion) og censuren har nået nye højder, har tusinder meldt sig som frivillige til arbejdet i Internet Archive.

Alt dette sker i et land, hvor ytringsfrihed er forankret i forfatningen. Ifølge den amerikanske Bill of Rights fra 1791 [AT20.1] har borgerne religionsfrihed, ytringsfrihed, forsamlingsfrihed og retten til at klage til regeringen. Domstolene har fastslået, at retten til at modtage information er en naturlig forlængelse af retten til at ytre sig. Kun visse former for ytringer er undtaget, for eksempel obscenitet, børnepornografi og injurier. Det er lige præcis ord som obscenitet og børnepornografi Moms for Liberty har held med at hæfte på ungdomsbøger om blandt andet LGBTQ+.

Bill of Rights gælder dog kun statslige aktører. Private virksomheder, herunder sociale medier, er ikke omfattet af loven. Det blev aktualiseret for nylig, da Mark Zuckerberg annoncerede, at Facebook ville fjerne sine faktatjekkere [AT21.1].

Ifølge den amerikanske Library Bill of Rights bør biblioteksmaterialer ikke udelukkes på grund af oprindelse, baggrund eller synspunkter, og biblioteker bør aktivt modarbejde censur. Bortset fra det lille, men afgørende ord 'bør', ligner formuleringerne den danske bibliotekslov. At fjerne eller ændre biblioteks-bøger er derfor formentlig en overtrædelse af Library Bill of Rights.

Siden 1980'erne har der været en række retssager om censur, især på skolebiblioteker. Ofte består tvisten i om censuren i skolebibliotekerne skyldes pædagogiske grunde eller om den pågældende bog i folkebiblioteket i nogens øjne er kriminaliseret ved at fremstille LGBTQ+ positivt og dermed være 'børneporno'.

I december 2025 [AT23.1] afviste USA's højesteret at tage stilling til en sag fra Texas, hvor et bibliotek havde fjernet 17 bøger, herunder børnebøger om "butts and farts", ungdomsbøger om homoseksualitet og voksenbøger om racisme. Appelrettens afgørelse om, at man ikke krænkede borgernes ret til information ved at fjerne bøgerne, står derfor ved magt [AT24.1].

Den eneste anden sag, der har nået den amerikanske højesteret stammer tilbage fra 1982, hvor skolebestyrelsen fjernede bøger fra et skolebibliotek på en high school i New York. En gruppe elever, anført af afgangseleven Steven Pico, søgte skolen. De tabte i første instans, men fik medhold ved anken. Eftersom der kun var et snævert flertal i højesteret, regnes afgørelsen for svag, og den amerikanske biblioteksorganisation, ALA, forventer flere sager ved højesteret i de kommende år.

I 1995 klagede forældre [AT26.1] over, at en skole i Louisiana fjernede bogen Voodoo & Hoodoo af Jim Haskins. Det er en fagbog om afrikanske myter og ritualer, og den har været en inspiration for blandt andet forfatter og nobelpristager Toni Morrison. Hun er i øvrigt også i stort omfang censureret i USA i dag. Sagen var igennem både distriktsdomstol og appelret, men endte med et forlig, hvorefter bogen kom retur til skolebiblioteket [AT27.1], men blev placeret i et særskilt lokale.

Kommenterede [AT2]: Kilde:

https://action.everylibrary.org/what_happened_in_campbell_v_st_tammany_parish_school_board

og

Kilde: https://firstamendment.mtsu.edu/article/board-of-education-island-trees-union-free-school-district-v-pico/?utm_source=chatgpt.com

Alt dette har ført til en stadig mere kafkaesk situation, hvor det at læse og tale om censur i sig selv bliver censureret [AT28.1]. Da børneforfatterne Joanna Ho og Caroline Kusin-Pritchard i oktober 2025 skulle tale om deres bog 'The Day the Books Disappeared' på en skole i Californien, blev de kaldt ind på rektors kontor og formænet om, at de ikke måtte tale med eleverne om emnet 'bogforbud'. Faktisk krævede rektor, at de fjernede de syv af deres 45 slides, som handlede om bogforbud og de typer bøger, der forbydes. Det gjaldt blandt andet fem slides med materiale fra PEN America, der illustrerede, hvor mange bøger der er blevet forbudt rundt om i landet, og hvilke slags bøger skoler ofte fjerner. Forfatterne nægtede at efterkomme rektors ordre, og arrangementet blev aflyst.

På Hawaii blev det under Banned Book Week i 51 folkebiblioteker i oktober 2025 forbudt at bruge ordene 'censur' og 'forbudt' [AT29.1]. I stedet pålagde bibliotekschef Stacey Aldrich, at bibliotekarerne skulle anvende overskriften 'Freedom to Read'. "There are people who misunderstand 'banned books' or believe that we are banning books," forklarede hun medierne. Lignende påbud er givet i Washington og Utah, hvor konferencer og programmer om censur, identitet og inklusion er blevet aflyst eller begrænset.

Hvert år i oktober afholder den amerikanske biblioteksorganisation ALA Banned Book Week. Dansk PEN afholdt den første #ForbudteBøger-uge sidste år med deltagelse af over 60 folkebiblioteker, skoler, gymnasier, højskoler og boghandlere. I år foregår #ForbudteBøger 2026 i perioden 5. – 11. oktober. Læs mere på danskpen.dk.